

EN INDKAPSLET MENNESKEHED

Autisme som en neuropolitisk metafor

Når vi taler om autisme, er der ikke kun tale om en klinisk diagnose eller et væld af levede neurodivergente erfaringer, men også om et *neurotypisk fantasme*. En metafor, der i så vidt forskellige teksttyper som Peter Sloterdijks filosofi og Philip K. Dicks science fiction organiserer et betydningsfelt. Handicap-forskeren Stuart Murray skriver, at det eneste sted, man støder på et sammenhængende billede af autisme, er i netop sådanne fantasmer (Murray 2008), eftersom reel autisme er et ekstremt mangefacetteret fænomen. Der er med andre ord en kulturelt forankret idé om autisme, som synes at eksistere mere eller mindre uafhængigt, en fiktionsfigur, der sættes i spil med meget specifikke mål for øje. Den norske film *De uskyldige* (2021) italesætter f.eks. autisme inden for en ramme af overnaturlighed, uskyld og vold, mens den amerikanske action-thriller *The Accountant 2* (2025) forlader sig sikkert på den udmattede trope om den autistiske *savant*. Autisms metaforiske karakteristika, såvel som dens vedholdenhed, skyldes diagnosens oprindelige grundlæggelse og udvikling i en bestemt historisk og geografisk situation: USA fra 1940'erne til 1970'erne. Det er hér, vi kan lokalisere årsagerne til den gennemslagskraft og vedholdenhed, som autisms tværdisciplinære metaforik har haft i den brede offentlighed.

Spørgsmålet er, hvorfor sådanne forestillinger bliver hængende – hvorfor de 'klæber' (Ahmed 2004). Jeg vil argumentere for, at det skyldes en bestemt figural-genealogisk problematik. Som kulturteoretikeren Joseph N. Straus skriver: "dét arbejde, som videnskabsfolk og læger udfører, er også kreativt og fantasifuldt, er også historisk kontingent, er også udtryk for de værdier, der kendetegner en specifik tid, sted og verdenssyn" (Straus, 461). Sådanne værdier kan netop tage form af metaforer, der som en del af det kreative element i vidensproduktion gør det muligt for diagnose at blive til figur. En diskussion af autisms figuralitet nødvendiggør således også et spørgsmål om, hvordan patologimetaphorer bevæger sig mellem forskellige discipliner.

Gennem en analyse af et uddrag fra den amerikanske historiker Lewis Mumfords *The Pentagon of Power* (1970) vil jeg i denne artikel vise, at autisme som metafor bliver operationaliseret i en række forskellige diskursive formationer på grund af et sammenfald mellem klinikernes troper og en gennemgående metaforisk konfiguration, der kendetegner flere aspekter af det amerikanske samfund. Mumford er på mange måder paradigmatisk for en anvendelse af autisme-metaforen, der især tager form uden for den kliniske diskurs i slutningen af 1960'erne og starten af 1970'erne: Gilles Deleuze og Félix Guattari, Erich Fromm og Ursula K. Le Guin benytter sig alle af autisme som et tekstuel element, der aktiverer bestemte metaforiske konfigurationer i teksten.¹ Hvad der gør Mumfords tekst velegnet som eksempel, er den så tydelige måde, hvorpå autisme – et marginalt element i teksten som helhed – organiserer tekstens metaforiske bevægelser og samtidig situerer den så klart i sin historiske kontekst. Mumfords brug af ordet til at aktivere en række metaforer, der spiller på *mekanicitet* og *emotionel tilbagetrækning*, viser netop, hvordan bestemte andre metaforer klæber til en neurotypisk idé om autisme som en affektiv fattiggørelse.

Autisms metaforiske dimension er derfor i høj grad et neuropolitisk spørgsmål med både affektive og subjektontologiske implikationer.

1 Hhv. *L'Anti-Oedipe* (1972), *The Anatomy of Human Destructiveness* (1973) og "Vaster Than Empires and More Slow" (1971).

Den giver et indblik i, hvordan grænsedragningernes hårde arbejde omkring en normativ adfærd ofte udføres af metaforer.

KLINIKALISMER

Den moderne definition af autisme grundlægges i psykiateren Leo Kanners artikel "Autistic Disturbances of Affective Contact" i 1943 og opnår status som allemandseje med udgivelsen af psykologen Bruno Bettelheims bestseller *The Empty Fortress* i 1967 – en bog, der satte både autisme og Bettelheim på landkortet (Serverson et. al. 2008).² Kanner observerede 11 børn, der alle udviste en tendens til "en grundlæggende tilbagetrækning fra kontakt med mennesker, et besat ønske om at bevare ensartethed, et dygtigt og endda kærligt forhold til objekter, [...] og enten mutisme eller den slags sprog, som ikke synes at være beregnet til at tjene formålet med interpersonel kommunikation". (Kanner, 416). I årene efter følger stort set alle klinikere og terapeuter Kanners definition, der samtidig også grundlægger en bestemt måde at tale om autisme. Med udgangspunkt i en tidligere brug af ordet, som psykiateren Eugen Bleuler brugte til at beskrive et aspekt af skizofreni, definerer Kanner autisme som en affektiv tilbagetrækning fra et delt, emotionelt rum; en tilbagetrækning, der får patienterne til at virke 'mekaniske' og robotagtige.

Skønt Kanners artikel grundlægger diagnosen, er det uden tvivl *The Empty Fortress*, der etablerer Bettelheim som autisme-eksperten i den offentlige bevidsthed. Men Bettelheim udgiver allerede en artikel i *Scientific American*, der på mange måder er Rosettestenen for den måde, autisme kommer til at blive brugt som metafor uden for klinikken. "Joey, A 'Mechanical Boy'" fra 1959 videreudvikler i en vis forstand blot Kanners sammenkædning af autisme med mekanicitetsmetaforer, men der sker et subtilt skift. Allerede her begynder autisme at være andet og mere end en enten neurologisk eller psykopatologisk tilstand – det er en metafor for det senmoderne *teknificere-*

2 Dog kunne man allerede i 1965 læse *Time Magazine's* artikel "Screams, Slaps, and Love", der beskrev den norsk-amerikanske behaviorist Ole Ivar Lovaas' arbejde med autistiske børn på UCLA.

de samfund: Historien om "et skizofrent barn som omskabte sig selv til en 'maskine', fordi han ikke vovede at være menneske. Hans historie kaster lys over emotionel udvikling i et mekaniseret samfund" (Bettelheim, 117). Drengen Joey forholdt sig til verden gennem en række imaginære maskiner, der skulle regulere hans vejrtrækning, bevægelser og afføring. Problemet med Joeys maskine-fascination er, ifølge Bettelheim, at det peger på en vis *unheimlich* mangel på et selv: "En menneskelig krop, der fungerer, som om den var en maskine og en maskine, der duplikerer menneskelige funktioner, er lige dele fascinerende og skræmmende" (ibid.). I Bettelheims casestudie er Joey allerede metaforiseret, hvilket – som vi skal se – gør det muligt for Lewis Mumford at operationalisere ham som sådan. Det er, som om Bettelheim er bevidst om, at kombinationen af teknologi-troper og psykopatologi er en figur, der resonerer stærkt med den omkringliggende kultur.

Det affektive i autismediagnosen finder sit udtryk i en dobbeltmetafor, der går igen gennem en markant del af det kliniske materiale: mekanicitet og tilbagetrækning. Den tilsyneladende mangel på affektiv interesse, som Kanner noterer sig, kommer til udtryk som en mekanisering af følelseslivet, også hos de forældre (mødre), hos hvem Kanner finder en lignende "mekanisk slags opmærksomhed på udelukkende materielle behov" (Kanner, 425).³ Den tilbagevendende definition af autister (og deres forældre) som maskinelle eller robotter betyder, at autisms *autos* også altid er et spørgsmål om automatisme.⁴ Robotten er en figur for både et manglende følelsesliv og fri vilje samt en afhængighed af systematik – den maskinelle metafor understøtter derfor både en idé om affektløshed og en 'systemtænkning' i autisme.

Den tyske filosof Joseph Vogl understreger med sit begreb om 'videnspoetik', at figuralt sprog, som f.eks. metaforer, ikke blot er et ekstra-kognitivt, stilistisk element i udviklingen af videnskabelige koncepter, men er

3 Det er observationer som disse, der lægger grunden til idéen om 'køleskabsmødre' – kvinder uden følelsesmæssigt engagement i deres børn. En psykodynamisk kausalitet, der for længst er blevet afviklet.

4 "Særdeles stereotypisk automaton-agtig adfærd" (Hans Asperger); "de bruger sproget på en mekanisk, ikke-kommunikativ facon" (Loretta Bender); "han ville 'hjule' sine arme omkring sig på en tilsyneladende umotiveret robotagtig facon" (Margaret Mahler).

en del af et givent videnssystems repræsentationsmuligheder. Det handler ifølge Vogl derfor ikke kun om *Aussagen* og *Ausgesagtem*, men også i høj grad om *Aussageweisen* (Vogl, 460). Den kliniske diagnose er ikke en slags nulpunkt, men befinder sig i en vekselvirkning med de metaforer, der cirkuleres et bestemt sted på et givent tidspunkt. Hvis autisme kan operationaliseres som en metafor i diskursive formationer uden for psykiatrien, skyldes det, at autisme allerede i det kliniske blik er figuraliseret. Der er aldrig tale om en neutral beskrivelse, men altid også om en stilistisk-produktiv dimension. Klinikerens valg af metaforer til at beskrive en opfattet afvigelse udgør en indledende figuraliseringsproces, og det er denne, der udstikker retningen for videre migrationer og nye betydningsmæssige konfigurationsdannelser. Sagt på en anden måde: De kliniske diagnoser afspejler et delt figurativt sprog, som samtidig også er mulighedsbetingelsen for, at en diagnose kan fungere som en kulturelt cirkuleret metafor.

De forskellige kliniske definitioner af autisme taler således i deres brug af metaforer direkte ind i en større, kulturel kontekst, hvor sociale problemstillinger italesættes i samme figurative sprog. Det er ikke bare en bestemt tidsånd, der gør det muligt at artikulere (og finde genklang for) en diagnose, der er udformet som 'barndomsautisme'; det er også en tidsånd, der insisterer på at italesætte sociale og kulturelle problemer som en teknificeret affektløshed. Som handicap-forskeren Patrick McDonagh skriver: "Selv hvis autisme viser sig at være en singulær patologi med en organisk årsag og således 'virkelig', er den også opfattet inden for en social dynamik, og vores genkendelse og forståelse af autisme tager form inden for denne dynamik" (McDonagh, 100). Der findes ikke noget figurativt-neutralt rum, og den diagnostiske klassificering kan ikke sige sig fri for en grad af figuralisering, hvilket understreger nødvendigheden af at undersøge autisms "sammenløb af begivenheder og idéer, der tillod Kanner [...] og Asperger [...] at se bestemte børn som tilhørende en bestemt type" (ibid., 99).

SOCIALE METAFORER

Autisms bevægelse fra en klinisk kontekst skal forstås i lyset af det amerikanske samfunds optagethed af ikke kun nationens mentale helbred,

ikke mindst børns, men også af et politiseret fokus på empati. Efter 2. verdenskrig blev det amerikanske samfund mere optaget af psykologien i kølvandet på de hjemvendte soldater, der led af PTSD (eller 'operational fatigue', som det hed i datidens jargon).⁵ Der blev decideret talt om en epidemi i psykiske lidelser i en sådan grad, at det blev udråbt til at være "USA's største sundhedsproblem" (Staub, 83). Sideløbende med et fokus på den enkelte amerikaners mentale velbefindende kan man lokalisere en distinkt tendens til en 'psykologisering' af politiske og sociologiske analyser – især i forsøgene på at forstå fænomenet fascisme. I bogen *The Authoritarian Personality* (1950) såvel som i radioforedraget "Erziehung nach Auschwitz" (1966) argumenterer Theodor W. Adorno for, at teknologifascination fungerer som en markør for fascisme. Den såkaldte 'f-skala' skulle kunne vise, hvor meget den enkelte udviser fascistoide tendenser. Med Adornos analyse er fascisme pludselig ikke længere noget, der eksisterer 'derude', dvs. uden for den amerikanske exceptionalisme. Det er en latent psykisk disposition i den enkelte, som USA på ingen måde kan sige sig immun over for. Hvad der er interessant for forståelsen af autisme-metaforen er, at denne 'fascistisk-psykiske' disposition blev forestillet som på den ene side en optagethed af teknologi, der så på den anden side korresponderer med en affektiv forarmelse. De samme to grundelementer bliver bragt i spil, både når det gælder fascisme og autisme, hvilket får dem til at klæbe til hinanden, understøttet af psykologien som en slags disciplinært bindeled. Denne sammenblanding er essentiel, i og med at den er med til at forklare, hvorfor 'mekanisk adfærd' så ofte anvendes som trusselsmarkør: Det er en grundlæggende set metonymisk logik, hvor forskellige elementer klæber til, og dermed understøtter og forstærker, hinanden. I både Adornos studie såvel som i den psykiatriske autismlitteratur, bliver mekanicitetsmetaforen en markør for 'systemisk tænkning', der stilles som negativ modpol til selvstændig, kritisk og kreativ tænkning, om end de psykiatriske tekster også bruger metaforen vis-a-vis fysisk adfærd. Men disse bruges i sidste ende også til at understøtte et argument om kognition og affekt. I et større

5 Man skal også se denne udvikling som udtryk for en psykiatrisk institution, der havde en interesse i at etablere sig i statsligt regi.

perspektiv er autismediagnosen således viklet ind i en samtidig kulturel diskussion om, hvad der udgør den 'demokratiske personlighed' (i kontrast til den fascistiske eller kommunistiske).

Historikeren Susan Lanzoni har påpeget, hvordan ordet 'empati' vinder populært fodfæste i USA i løbet af 1950'erne. Ordet ophører med udelukkende at konnotere et kunstæstetisk fænomen (evnen til at projicere sig ind i et værk) og kommer snarere til at betyde en generel evne til at kunne sætte sig ind i et andet menneskes følelser. Empati bliver på den måde et særligt affektpolitisk problem i det amerikanske 'sociale forestillingsrum', fordi den demokratiske borger bliver defineret ud fra hans/hendes empathiske kvaliteter, i modsætning til både fascistten og sovjetkommunisten.⁶ Udbredelsen af empati som populær forestilling er uadskillelig fra autismediagnosen, som vi finder den hos Kanner, Bettelheim, m.fl., i og med at det netop er en mangel på empati, der ses som den centrale, affektive afvigelse. Den tidlige forestilling om autisme er med andre ord helt viklet ind i spørgsmålet om, hvad der udgør en affektiv normativitet. Samtidig taler den ind i en generel frygt for en 'mental epidemi' og den politisk-psykologiske frygt for en individuel form for fascisme, der er kendetegnet ved en mekanisk form for ufølsomhed.

Forfatter og kritiker Susan Sontag gør det i essayet *Illness as Metaphor* (1978) klart, at det er vekselvirkningen mellem mål- og kildeområde,⁷ der gør det muligt for en sygdomsmetafor at blive genplantet: "Først bliver fænomener, der vækker dyb frygt, associeret med sygdommen. Sygdommen selv bliver en metafor. Dernæst, i sygdommens navn (dvs. brugt som metafor), bliver denne rædsel overført til andre ting. Sygdommen bliver adjektivisk." (Sontag, 58). Sontags observation passer fint på autisme, der som en affektiv diagnose bliver formuleret i løbet af 1940'erne og 1950'erne gennem bl.a. en række mekanicitetsmetaforer. Fordi autisme ses som en

6 Den politiske sociolog Harold D. Laswell definerede f.eks. den 'demokratiske personlighed' som "inklusive og ekspanderende snarere end eksklusiv og indsnævrende" (Laswell, 495)

7 Mål- og kildeområde er det, der traditionelt i dansk stilistik betegnes som hhv. sag- og billedled.

'affektiv lidelse', en slags defekt empatimekanisme, ligger robotfiguraliteten lige til højrebenet, i og med at robotten står for en slags affektløst antropomorft væsen. Bettelheim skriver endog indirekte om Joey, at menneskemaskinen er skræmmende, fordi den viser os muligheden af, at "kroppen kan eksistere uden en sjæl" (Bettelheim, 117). Men også fordi koblingen af patologi med teknologi sideløbende finder sted som en måde at analysere både fascisme og 'det moderne menneske' som sådan. Samtidig illustrerer Sontags essay, at der altid er en forudgående metaforisk proces på spil, der 'primer' et fænomen til videre metaforisk brug. F.eks. vil den metaforiske italesættelse af kræft som en snigende, usynlig sygdom være dét, der betinger hvordan kræft vil kunne bruges som en politisk metafor (kommunisme som en 'kræft' i USA, for nu at blive i den historiske jargon).

Vi har altså at gøre med en dialog, der via en metafor føres mellem flere forskellige diskursive formationer.⁸

AUTISTISKE ASTRONAUTER

Det bringer os til den amerikanske historiker Lewis Mumford, som er emblematiske for den tendens til metaforisering af autisme, som vi finder både i fiktion og filosofi. Her fungerer autisme som et billedligt sammenknytningspunkt for en italesættelse af et teknologisk betinget affektivt problem i det senmoderne, vestlige samfund. Mumford udgav i hhv. 1967 og 1970 tobindsværket *The Myth of the Machine*, en omfattende analyse af menneskets forhold til teknologi, hvori han introducerede idéen om en Megamaskine, der skal forstås som en generel tendens til automatisering: "et forsøg på at udøve kontrol, ikke kun over selve den mekaniske proces, men over dét menneske, der tidligere styrede den: at ændre ham fra en aktiv til en passiv agent, for til slut fuldt ud at eliminere ham" (Mumford, 189). Mumfords analyse understreger, at teknikken ikke kun bliver sympmatisk for menneskets forhold til sig selv og til verden, men bliver ideo-

8 For en mere fyldestgørende analyse af metaforers migrationspotentiale, se min ph.d.-afhandling *Autism's Configurations. Tracking the Circulation of a Metaphor* (2025).

logisk investeret med så meget betydning, at teknologi i sig selv antager en mytisk-religiøs dimension (ibid., 157). Mennesker bliver derved mere som maskiner i forsøget på at tilpasse sig et samfund, der primært er gearret til den ideologisk-mytiske Maskines behov.

Undervejs i *The Pentagon of Power*, det andet bind af værket, analyserer Mumford en række fotografier, og under den sigende titel "Det indkapslede menneske" finder vi et billede af en astronaut efterfulgt af en kommenterende tekstpassage, der sprudler af metaforisk bevægelse:

Besku astronauten, fuldt udstyret til tjeneste: et skællet væsen, mere som en overdimensioneret myre end en primat – bestemt ikke en nøgen gud. For at overleve på månen må han være indkapslet i endnu mere isolerende beklædning og blive en slags ansigtsløs, omvandrende mumie. Mens han suser gennem rummet, er astronautens fysiske eksistens udelukkende en funktion af masse og bevægelse, indsnævret til det punkt af akut sansende intelligens, der kræves af nødvendigheden af at koordinere sine reaktioner med det mekaniske og elektroniske apparat, som hans overlevelse afhænger af. Her er den arketypiske proto-model af det post-historiske menneske (ibid., 179).

Astronauten er på en meget virkelig måde afskåret fra sine medmennesker – faktisk afhænger hans overlevelse af, at denne isolation er absolut. Som figur binder han derfor en konfiguration af teknologi og tilbagetrækning sammen, og dette indledende billede fører teksten frem til et slutpunkt, hvor "indkapsling udgør et decideret patologisk syndrom". At være isoleret er at være patologisk, men det er også at være maskinel. På denne måde bringes tre forskellige elementer (mekanicitet, tilbagetrækning, psykopatologi) i en betydningsmæssig nærhed, og denne konfiguration styrer tekstens metaforiske bevægelse.

Første gang vi møder astronauten, er han både "skællet", "som en myre" og "en slags ansigtsløs, omvandrende mumie". For at afrunde disse indledende metaforer om dyriskhed og død lander Mumford på en ny slags metafor: Astronauten er et "punkt af akut sansende intelligens". Han har ingen ægte subjektivitet ud over sin plads og funktion i et apparat, dvs. at de eneste træk, der er værd at dyrke, er dem, der tjener Megamaskinen.

Mumford sætter her et implicit lighedstegn mellem subjektivitet og handling, og der er således et argument om manglende vilje, båret af

kontrasten mellem gud og myre: Guden er en, der handler, som påtvinger verden sin vilje, mens myren netop ikke er andet end et tandhjul i myretuens maskineri. Modsætningen mellem gud og myre signalerer to ting: handling vs. passivitet og åbenhed vs. 'skællethed'. Det er derfor, astronauten ikke 'handler', han 'reagerer' blot på maskinens krav "som en myre", lukket for enhver umiddelbar interaktion med verden. Den nøgne guds konstitutive åbenhed er blevet til fundamental isolation og kontrol.

Derefter, uden overgang, bringer Mumford den autistiske dreng Joey ind som en metafor for menneskets underordnede position ift. maskinen:

Dr. Bruno Bettelheim fortæller om adfærden hos en niårig autistisk patient, en dreng ved navn Joey, som troede, at han blev styret af maskiner: "Denne tro var så styrende, at Joey bar rundt på et detaljeret livsopretholdende system bestående af radiorør, lyspærer og en 'åndedrætsmaskine'. Ved måltiderne trak han imaginære ledninger fra en stikkontakt til sig selv, så hans mad kunne blive fordøjet." (ibid.)

Pludseligheden er dog kun tilsyneladende, for overgangen faciliteres af ordet 'kontrol' – Megamaskinens fjernstyring forbindes med Joeys 'kontrollerende' overbevisninger. Det, der forener de to, er altså en mangel på handlekraft, så når Mumford laver sin retoriske volta – "Er vi ikke alle autister"? – har vi allerede forstået, at det moderne, mekaniserede liv fratager os vores evne til initiativ. Teksten har således tre forskellige hovedpersoner: astronauten, det patologiske barn og det 'normale' menneske. Det, der forener dem, er en afhængighed af maskinen:

Men er dette bare en patetisk lille drengs autistiske fantasi? Er det ikke snarere den tilstand, som massen af menneskeheden hurtigt nærmer sig i det virkelige liv uden at indse, hvor patologisk det er at være afskåret fra sine egne livsressourcer og ikke føle noget bånd til den ydre verden, medmindre de er forbundet med magtkomplekset og konstant modtager information, vejledning, stimulering og beroligelse fra en central ekstern kilde via radio, disketter og tv med minimal mulighed for gensidig ansigt-til-ansigt kontakt? Rumkapslens strenge begrænsninger er allerede blevet udvidet til andre områder [...] Endnu mere geniale hjerner, der er lige så underdanige over for magtkomplekset, har allerede udtænkt en hospitalsseng, hvor alle funktioner fra temperaturmåling til intravenøs ernæring automatisk udføres inden for sengens grænser. Isolationsfængsling bliver således det sidste ord i "øm og kærlig pleje". (ibid.)

I dette tredje afsnit er der en markant spatial politik på spil, der igen tager afsæt i astronautens indkapsling, idet den samtidig indirekte henviser til sammenstillingen af den nøgne gud og den overdimensionerede myre. Teksten spiller i høj grad på modsætningen mellem indsnævring og udvidelse, mellem ting, der er skællede, og ting, der står nøgne. Gudens nøgenhed og 'gensidig ansigt-til-ansigt-kontakt' betegner en organisk og autentisk interaktion, som derefter kontrasteres med afsnittets sidste figur: isolationsfængsling. Teknologi i Mumfords tekst bliver en slags tvungen tilbagetrækning, der fungerer på to betydningsniveauer samtidig: en arkitektonisk indkapsling, som gennemtvinger et teknik-ontologisk ditto.

Når Mumford i slutningen af teksten forbinder astronautdragten, jakkesættet og 'lille Joey', vender han også tilbage til sin oprindelige 'død-i-livet'-metafor om den ambulante mumie, der her genbesøges som en livmoder-eksistens uden fødsel:

en sådan mekanisk fastgørelse og indkapsling udgør et decideret patologisk syndrom. I stigende grad vil astronautens rumdragt billedligt talt være den eneste beklædningsgenstand, som det maskinelt bearbejdede og maskinelt konditionerede menneske vil kunne bære behageligt, for kun i den dragt vil han, ligesom lille Joey, føle sig levende. Dette er en tilbagevendende til livmoderen uden fosterets udsigt til en fødsel. (ibid.)

Dette sidste billede iscenesætter frygten for en endeløs, cirkulerende form for liv, der aldrig slutter. Så selv om fosteret normalvis repræsenterer begyndelse, fungerer det her som en potentialitet, der aldrig bliver til virkelighed; en metafor for liv, som i virkeligheden er en metafor for død. Det er det, der forbinder den med den omvandrende mumie, som på samme tid er en metafor for animation og deanimation: Ordet omvandrende (*ambulant*) animerer den døde mumie, som så på sin side deanimerer astronauten. Således bliver Mumfords tekst et eksempel på "autisme som en metafor for den menneskelige personlighed, der står over for ekstrem fare fra en i stigende grad dehumaniseret massekultur" (Fisher, 59), her specifikt i form af en teknologisk fare.

Det er vigtigt at være opmærksom på tekstens figurale grammatik, idet de første metaforer er tæt forbundet med resten – 'skællet', 'myre' og

'mumie' er alle figurer, der fremkalder en følelse af lukkethed, og de slår dermed tonen an for resten af teksten. Alle tre hovedpersoner er ikke kun 'indkapslede', men også 'isolerede' og 'indsnævrede'. Mumford benytter en af de centrale kliniske metaforer for autisme – 'tilbagetrækning' – og forbinder den til den anden autismefigur, mekanicitet. Ved nærmere eftersyn er tilbagetræknings- og indkapslingsmetaforerne afhængige af en implicit valorisering af en bestemt form for menneskelig interaktion. Mumien er ikke bare omvandrende, han er også 'ansigtsløs' – en beskrivelse, der foregriber det senere argument om, at det er patologisk at leve med "den minimale mulighed for gensidig ansigt-til-ansigt-kontakt". Eftersom Mumford kontrasterer denne ansigtsinteraktion med ren modtagelse af information, må der være noget værdifuldt i førstnævnte, men det bliver aldrig tydeliggjort. Men idet informationsstrømmen er teknologisk formidlet ('radio, disketter og tv'), behøver han ikke argumentere for værdien af ansigt-til-ansigt-interaktion, da maskiner allerede er negativt valoriseret, både inden for tekstens rammer og i den bredere kulturelle kontekst. Som noget negativt påberåber disse informationsmaskiner sig kroppens umiddelbarhed som et fraværende ideal, der er kendetegnet ved udveksling eller gensidighed ("bestemt ikke en nøgen gud"). Herefter kan Mumford forvandle en ensidig informationsstrøm til en automatisk udført envejsstrøm af 'omsorgsløs pleje': isolationsfængsling i hospitalssengen. Endnu en indsnævring af rum.

Tilbagetrækning og mekanicitet viser sig at være lige den slags metaforer, som Mumford har brug for, hvilket gør hans brug af autisme helt central. Idet han ser det vestlige menneskes interaktion med teknologi som grundlæggende syg og/eller nedbrydende (mennesket reduceret til 'en funktion af masse og bevægelse'), udgør koblingen af Joeys autisme med mekanicitet den perfekte konfiguration, fordi det bringer psykopatologi i spil i teksten. Mumfords definition af det moderne menneskes mekaniske tilknytning og indkapsling som et 'decideret patologisk syndrom' er helt logisk som metafor, for hvis teknologisk betinget tilbagetrækning udgør en individuel patologi, kan den lige så vel udgøre en fælles patologi. Med andre ord inkorporerer Mumford ikke kun de to figurer, men også den iboende patologisering af en manglende evne til at forholde sig socialt på en umiddelbar, åben og 'nøgen' måde.

Mumfords argumentation er gennemgående figurativ: Hvis maskinen 'står for' en mangel på følelser og ægte menneskelig kontakt (hvad det så end måtte være), og autisme 'står for' denne ukritiske betjening af maskinen, så står de begge for en vestlig tilstand *in toto*. Det er derfor ingen overraskelse, at hvis der er én tilbagevendende metafor i Mumfords bog, så er det automaten eller robotten, som bruges i flæng – 31 gange. Men robotten er ikke slutpunktet; den giver blot mulighed for at aktivere en anden konfiguration, i lighed med Adornos analyser af fascismen. Efter ironisk at have hyldet Adolf Eichmann som 'vor tids helt' fortsætter Mumford med at beskrive dette 'Organisationsmenneske':

hvad der gør denne 'ideelle type' endnu mere truende er hans succesfulde brug af den menneskelige forklædning. Hans robot-mekanisme simulerer kød og blod [...] der er intet til at skelne ham udadtil fra et fornuftigt menneske, velopdragen, afdæmpet, tilsyneladende elskværdig. Som Himmler kan han endog være et 'anstændigt familiemenneske'. (Mumford, 279)

Mumfords argument viser sig hovedsageligt at bestå i at aktivere en konfiguration bestående af mekanicitet, autisme og tilbagetrækning, som han så senere forbinder til en protofascisme, og teksten giver en forståelse af den figurale grammatik i USA i 1960-1970'erne: Som analyser af fascismen er formuleret i psykologiske termer, og psykopatologi er gennemsyret af metaforer om mekanicitet, er analyser af teknologi formuleret som et spørgsmål om socialpsykologi. Denne 'psykologiserende' analytiske praksis er et punkt, hvor vi kan identificere den historiske dimension af den 'autistiske konfiguration': Fascisme, mekanicitet og tilbagetrækning, hver især en metafor i sig selv, er alle på samme tid et patologisk og et politisk spørgsmål knyttet sammen af en autistisk rodmetafor.

FIGURAL NEUROPOLITIK

Man kan spørge, hvorvidt *The Pentagon of Power* ikke blot skal læses 'historisk' – som netop udtryk for en tidstypisk sammenblanding af autisme og skizofreni med sociologiske analyser. Men her får affektteoretikeren Sara Ahmeds begreb om klæbrighed sin relevans, idet det hjælper med at anskueliggøre et sammenknytningspunkt mellem metaforik og historicitet.

Cirkulationen af bestemte metaforer er udtryk for klæbrighed som "historicitetens fraværende tilstedeværelse". (Ahmed, 120). Ting, der har været gennem en figuraliseringsproces, såsom autisme, bliver investeret med en form for betydningsmæssigt overskud, der gør det muligt at forbinde dem til andre ting – og får dem til at blive hængende. Grundlæggende set betragter jeg Ahmeds begreb som en måde at anskueliggøre en særlig form for metaforisk historicitet. Som historicitetens fraværende tilstedeværelse forklarer klæbrighed den usamtidighed, vi ser mellem en klinisk diagnose og dens parallelle figurale liv. Klæbrighed for Ahmed har to retninger: På den ene side er det udtryk for, hvor et objekt (forstået bredt) har 'rejst', dets historiske fodspor. Men lige så vigtigt er det, at klæbrigheden også er medbestemmende for, hvad et sådant objekt videre kan 'klæbe til'. Hvad et objekt er kommet i berøring med, bestemmer dets videre anvendelsesmuligheder. Det er derfor, at koblingen mellem autisme og mekanicitet er så vedholdende. Det er et klæbrigt forhold. Ahmeds begreb anskueliggør, at autisme-metaforen er et "klæbrigt objekt", hvis genealogi stadig betinger dets anvendelsesmuligheder i det sociale imaginarium.

Figuraliseringen af autisme som en metafor, der trækker på affekt og mekanicitet, har en neuropolitisk dimension, der i høj grad handler om fremmedgørelsen af bestemte affektive praksisser. Diskussionen bevæger sig dermed fra en strengt neuropolitisk afgrænsning til i større grad at omhandle mere grundlæggende parametre for 'genkendelighed'. Hvor trækkes grænserne for det menneskelige? I Texas har Robert Roberson sidet på dødsgangen siden 2002, anklaget for mordet på sin dengang 2-årige datter. I deres gengivelse af sagen skriver Autistic Self Advocacy Network (ASAN) at "Mr. Roberson kom under mistanke [...] fordi han ikke udviste følelser på den måde som hendes (datterens) lægehold forventede, da han bragte hende bevidstløs til hospitalet. Mange autistiske personer viser ikke følelser på den måde, som ikke-autistiske personer forventer. Vi kan have en 'flad affekt', selv – eller især – når vi oplever voldsom tragedie eller stress."⁹ Neurodiversitetsbevægelsen, som del af en slags 2. bølge inden for

9 <https://autisticadvocacy.org/2024/10/asan-calls-on-texas-to-stop-robert-rober-sons-execution/>.

handicapstudier ønsker netop at gøre opmærksom på de implicite og let oversete praksisser, der medvirker til at marginalisere og – som i tilfældet ovenfor – mistænkeliggøre affektiv adfærd, som falder uden for en norm: Robersons affekt bliver til patologi, der bliver til kriminalitet. Hans adfærd bliver ikke bare afvigende, men også en implicit trussel om potentiel vold, fordi den aflæses ud fra en bestemt metaforisk konfiguration.

Ofte begrænser analyser af autisms metaforiske dimension sig til at spørge ind til, hvordan selve ordet 'autisme' eller 'autistisk' manifest er til stede i forskellige værker, og hvad det betyder for den fortsatte stereotypificering af neurodivergens. Disabilitetsforskeren Mark Osteen har f.eks. analyseret, hvordan autisme ofte bruges som en metafor for neurotypiske problemer (Osteen 2008), og filosofen Ian Hacking har undersøgt metaforen *alien* som et mulighedsrum for en neurodivergent reapproprieringspraksis (Hacking 2009). Jeg mener dog, at det er en fejl at stoppe der. Vi bør ikke begrænse os til kun at læse efter steder, hvor ordet autisme optræder, men derimod have øje for, hvornår en bestemt type adfærd patologiseres gennem bestemte metaforer – som f.eks. mekaniciteten. Hvis autisme-metaforen som et 'klæbrigt objekt' også betegner aktiveringen af en bestemt betydningskonfiguration i en tekst, er det vigtigt at skelne mellem en potentiel forskel på repræsentation og implementering. Som litteraturforsker Michael Bérubé skriver: "Repræsentationer af handicap er allestedsnærværende, ja, selv eller især når man ikke leder efter dem; men narrative *implementeringer* af disabilitet begrænser sig ikke til repræsentation." (Bérubé, 2). Det er i lyset af den overvejelse, at jeg argumenterer for en genealogisk analyse af autisme-metaforen for at forstå dens historicitet – hvilke andre fænomener klæber sig til 'autisme'? At stille dét spørgsmål betyder i sidste ende også muligheden for at læse en lang række tilsyneladende ikke-relaterede værker ud fra en neurodivers læsepraksis. Vi italesætter i udbredt grad stadig divergerende affekt gennem robotten som figur, og man kunne f.eks. sige, for at sætte tingene på spidsen, at hver eneste robotfiktion derfor i sidste ende også er et partsindlæg i en fortløbende kulturel diskussion om neurodiversitet.

KONKLUSION

I det foregående har jeg gennem en figural-genealogisk analyse forsøgt at påvise, hvordan autisme som en metafor bliver 'hængende' på grund af en bestemt konfiguration i det sociale imaginarium. Hvis der kan siges at være en usamtidighed mellem 'reelt eksisterende autisme' og en figural modpart, skyldes det autisme-metaforens historiske dimension: Både den kliniske formulering af autisme og metaforens videre liv er betinget af en cirkulation. Lewis Mumfords tekst er et paradigmatiske eksempel på, hvordan autisme som metaforisk sammenknytningspunkt iværksætter nogle intratekstuelle effekter – bevægelsen ind og ud af en række metaforer (mekanicitet, levende død, emotionel afkobling etc.) – der giver en indikation af autisme-metaforens ekstratekstuelle genealogi. Skønt teksten er et historisk dokument, tydeliggør den en metaforisk konfiguration, der 'under' diverse repræsentationer af autisme fortsætter med at kæde netop denne neurodivergens sammen med mekanicitetsmetaforer, så et affektivt hierarki opretholdes med neurotypikalitet i toppen. Autismemetaforens genealogi er en aktiv, men ofte usynlig tilstedeværelse. Som Ahmed skriver: "Den uerklærede historie hænger ved." (Ahmed, 47). Når Mumford advarer mod et fravær af "gensidige ansigt-til-ansigt relationer", gør han sig til en stemme i en affektpolitisk problematik, som autisme ender med at blive det mest slående udtryk for.

Autisme fungerer derfor i Mumfords tekst som en negativ antropomorf metafor, hvis formål er at identificere autisten som noget 'mindre-menneskeligt' og dermed også en slags advarsel for et neurotypisk kollektiv: et ontologisk slutpunkt for et uovervejet forhold til teknologi.

Den usamtidighed, vi kan se i fiktionsrepræsentationer af autisme, hvor neurodivergens er blevet til et fiktionsgreb uden noget særligt tilhørsforhold til virkeligheden, er derfor i sidste ende et metaforhistorisk problem. Autismemetaforens udtalte stædighed skyldes en lidt for ensidig tendens til at fokusere på misrepræsentationer (hvor vigtigt dette end er), på bekostning af en opmærksomhed på en mere diskret tilstedeværelse af 'autistiske konfigurationer' og deres dertilhørende historiske genealogier. Det er tilstedeværelsen af klæbrige konfigurationer, der forklarer de 'synlige' metaforers forlængede levetid.

LINUS NICOLAJ CARLSEN (f. 1983), videnskabelig assistent ved Institut for Kunst- og Kulturvidenskab, Københavns Universitet. Har netop indleveret ph.d.-afhandlingen *Autism's Configurations. Tracking the Circulation of a Metaphor*. Seneste publikationer: "When I am Beside Myself". *Analyzing the Cultural Unconscious. Science of the Signifier*. Bloomsbury, 2020 og "Instrumentel intimitet". *Passage* 34 (82). Aarhus Universitetsforlag, 2019.

ENCAPSULATED HUMANITY

Autism as a Neuropolitical Metaphor

This paper studies the figural operationalization of autism as a specific configuration of elements in the early era of its clinical and cultural consolidation. The paper argues that the figuralization of autism is centered around the notion of mechanicity, a trope that was in general circulation in psychiatric, philosophical, sociological, and historical texts in the post-WWII US. By raising the question of figuralization, the paper also seeks to understand how metaphors taken from pathology can migrate from one discursive formation to another: how and why does a psychiatric diagnosis become a metaphor for modern life? Analyzing an excerpt from an exemplary text – American historian Lewis Mumford's *The Pentagon of Power* (1970) – the paper aims to demonstrate how current metaphoric co-optations of autism are reliant upon a historically entrenched configuration that casts autistic individuals as affectless robots withdrawn from a shared emotional space. As such, autism as a 'sticky' metaphor is involved in, and owes its longevity to, a metaphoric network that came into being in a specific cultural and geographical situation. I argue that the importance of such historical figuralizations lie in the ways in which they help to police the boundaries of normative behavior and of the human as such.

KEYWORDS

DK: autisme, metafor, mekanicitet, neuropolitik, klæbrighed
EN: autism, metaphor, mechanicity, neuropolitics, stickiness

LITTERATUR

- Adorno, Theodor W. "Erziehung nach Auschwitz". *Erziehung zur Mündigkeit*. Suhrkamp, 1971.
- Adorno, Theodor W., Else Frenkel-Brunsvik, Daniel J. Levinson og R. Nevitt Sanford. *The Authoritarian Personality*. Harper and Brothers, 1950.
- Ahmed, Sara. "Affective Economies". *Social Text* 22 (2). Duke University Press, 2004.
- Ahmed, Sara. *The Cultural Politics of Emotion*. Edinburgh University Press, 2004, s. 117-39.
- Asperger, Hans. "'Autistic Psychopathy' in Childhood". *Autism and Asperger Syndrome*, redigeret og oversat af Uta Frith. Cambridge University Press, 1991 (1944).
- Bender, Loretta. "Alpha and Omega of Childhood Schizophrenia". *Journal of Autism and Childhood Schizophrenia* 1, V.H. Winston and Sons, 1971, s. 115-118.
- Bettelheim, Bruno. "Joey: A 'Mechanical Boy'". *Scientific American* 200 (3), s. 116-30.
- Fraser, Benjamin. *Cognitive Disability Aesthetics. Visual Culture, Disability Representations, and the (In)Visibility of Cognitive Difference*. University of Toronto Press, 2018.
- Hacking, Ian. "Humans, Aliens, and Autism". *Daedalus* 138 (3). The MIT Press, 2009, s. 44-59.
- Kanner, Leo. "Autistic Disturbances of Affective Contact". *The Nervous Child* 2 (3). Cornell University, 1943, s. 217-250.
- Kanner, Leo. "Problems of Nosology in Early Infantile Autism". *American Journal of Orthopsychiatry* 19 (3). American Psychological Association, 1949, s. 416-426.
- Kanner, Leo. "The Conception of Wholes and Parts in Early Infantile Autism". *American Journal of Psychiatry* 108 (1). American Psychiatric Association, 1951, s. 23-26.
- Lanzoni, Susan. *Empathy. A History*. Yale University Press, 2018.
- Mahler, Margaret S. *On Human Symbiosis and the Vicissitudes of Individuation. Infantile Psychosis*. International Universities Press, 1983 (1968).
- McDonagh, Patrick. "Autism and Modernism. A Genealogical Exploration". *Autism and Representation*, ed. Mark Osteen. Routledge, 2008.
- Mumford, Lewis. *The Myth of the Machine. The Pentagon of Power*. Harcourt Brace Jovanovich, 1970.
- Murray, Stuart. *Representing Autism. Culture, Narrative, Fascination*. Liverpool University Press, 2008.
- Osteen, Mark. "Autism and Representation: A Comprehensive Introduction". *Autism and Representation*, ed. Mark Osteen. Routledge, 2008.
- Sontag, Susan. *Illness as Metaphor*. Farrar, Straus and Giroux, 1978.
- Straus, Joseph N. "Autism as Culture". *The Disability Studies Reader*, ed. Lennard J. Davis. Routledge, 2013.
- Turner, Fred. "The Family of Man and the Politics of Attention in Cold War America". *Public Culture* 24 (1). Duke University Press, 2012, s. 55-84.
- Vogl, Joseph. "Poetologie des Wissens". *Grundthemen der Literaturwissenschaft: Poetik und Poetizität*, redigeret af Ralf Simon. De Gruyter, 2018.